

Davor Babić*

VII. Vremenske granice primjene uredaba 44/2001 i 1215/2012 u Hrvatskoj

1. Uvod

Međunarodna nadležnost sudova i priznanje sudskih odluka u građanskim predmetima u Europskoj uniji uređeni su Uredbom 44/2001.¹ Po svom sadržaju, Uredba predstavlja reviziju Briselske konvencije o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrsi sudskih odluka u građanskim i trgovačkim predmetima iz 1968. godine, koja je na području Unije uređivala ovu materiju prije nego što su institucije Zajednice stekle zakonodavne ovlasti u području pravosudne suradnje u građanskim i trgovačkim predmetima.² Nakon deset godina primjene, sustav uspostavljen Uredbom 44/2001 noveliran je donošenjem Uredbe 1215/2012³ (novele Brisel I ili *Brussels I recast*) koja će se primjenjivati od 10. siječnja 2015. Sustav unificiranih pravila o nadležnosti i priznanju sudskih odluka uspostavljen tim uredbama predstavlja jezgro pravosudne suradnje u građanskim stvarima u Uniji. Na temeljima toga sustava razvijalo se zakonodavstvo EU i u ostalim područjima međunarodnog privatnog prava.⁴

* Dr. sc. Davor Babić, izvanredni profesor na Katedri za međunarodno privatno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

¹ Uredba o sudskoj nadležnosti te priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim predmetima od 22. 12. 2000., SL EZ 2001, br. L 12, str. 1.

² Uredba je usvojena u okviru procesa tzv. "komunitarizacije" područja pravosudne suradnje u građanskim i trgovačkim predmetima provedene na temelju izmijena Ugovora o osnivanju EZ (Amsterdam, 1997., Nica, 2001.) Danas se zakonodavna nadležnost Unije u ovom području temelji na čl. 81. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

³ Uredba o sudskoj nadležnosti te priznanju i ovrsi sudskih odluka u građanskim i trgovačkim predmetima od 12. 12. 2012., SL EU 2012, br. L 351, str. 1.

⁴ Pod utjecajem sustava Brisel I doneseni su propisi o bračnim sporovima i sporovima o roditeljskoj odgovornosti (Uredba 2201/2003 od 27. 11. 2003. o nadležnosti te priznanju i ovrsi odluka u bračnim stvarima i postupcima koji se odnose na roditeljsku odgovornost – Brisel II *bis*), o međunarodnom stečaju (Uredba 1346/2000 od 29. 5. 2000. o insolventijskim postupcima), kao i propisi koji uređuju

U ovom radu razmatra se temeljno pitanje s kojim se hrvatski sudovi suočavaju u pogledu sustava Uredbe Brisel I, a to je od kada se one primjenjuju. Razmotriti će se vremenske granice primjene navedenih uređaba u Hrvatskoj (u postupcima pred hrvatskim sudovima i drugim tijelima) te u odnosu na Hrvatsku (u postupcima u drugim državama članicama koji se vode u pogledu osoba s prebivalištem, odnosno sjedištem u Hrvatskoj).

Ponajprije se razmatra pitanje kada su uređbe u Hrvatskoj stupile na snagu (2.) Potom se raspravlja o njihovim vremenskim granicama primjene (3.) pri čemu se najprije to pitanje razmatra za Uredbu 44/2001 (3.1.), a potom za Uredbu 1215/2012 (3.2). U zaključku se navodi u kojim se razdobljima primjenjuje koji od navedenih izvora (4.).

U radu se ne razmatraju granice Luganske konvencije iz 2007., paralelne Konvencije koja sustav predviđen uredbama u osnovi proširuje na neke druge europske države koje nisu članice Europske unije (u nastavku teksta: EU). Ne razmatra se ni pitanje vremenskog važenja ostalih uređaba iz područja europskog međunarodnog privatnog prava. Valja napomenuti da mnoga razmatranja koja se iznose u ovom radu važe i za te izvore. Pitanja stvarnog, teritorijalnog i personalnog polja primjene uređaba 44/2001 i 1215/2012 u ovom se radu također ne razmatraju.

2. Stupanje na snagu uređaba 44/2001 i 1215/2012 u Hrvatskoj

Prema čl. 297. st. 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (u nastavku teksta: UFEU),⁵ uređbe EU stupaju na snagu na dan koji je u njima naveden kao datum stupanja na snagu ili, ako datum nije naveden, dvadesetoga dana nakon njihove objave u Službenom listu Europske unije. U skladu s navedenom odredbom, Uredba 44/2001 stupila je na snagu u Uniji 1. ožujka 2002., dana koji je u samoj

druga pitanja međunarodnog procesnog prava (npr. Uredba 805/2004 od 21. 4. 2004. o europskom ovršnom naslovu za nesporne tražbine; Uredba 1896/2006 od 12. 12. 2006. o Europskom postupku za platni nalog; Uredba 861/2007 od 11. 7. 2007. o sporovima male vrijednosti; Uredba br. 1393/2007 od 13. 11. 2007. o dostavi). S Uredbom Brisel I tijesno su povezane uređbe o mjerodavnom pravu (Uredba 593/2008 od 17. 6. 2008. o pravu mjerodavnom za ugovorne obveze (Rim I) i Uredba 864/2007 od 11. 7. 2007. o pravu mjerodavnom za izvanugovorne obveze (Rim II)), kao i uređbe koje cjelovito uređuju međunarodnoprivatnopravnu problematiku za pojedina pravna područja (Uredba 4/2009 od 18. 12. 2008. o uzdržavanju i Uredba 650/2012 od 4. 7. 2012. o nasljeđivanju).

⁵ SL EU, br. C 326, 26. 10. 2012.

Uredbi naveden kao dan stupanja na snagu (čl. 76. st. 1). Prema čl. 81. Uredbe 1215/2012, ta uredba stupa na snagu dvadesetoga dana nakon objave u Službenom listu Europske unije. Kako je uredba objavljena 20. prosinca 2012., ona je u Europskoj uniji stupila na snagu 9. siječnja 2013.

Navedeni datumi stupanja na snagu važe za države koje su u to vrijeme bile članice Europske unije. Za države članice koje su Uniji pristupili naknadno, uređbe stupaju na snagu danom njihovog pristupanja. U pogledu Republike Hrvatske to proizlazi iz čl. 2. Akta o uvjetima pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, koji propisuje da su od dana pristupanja, odredbe izvornih ugovora i akata koje su donijele institucije prije pristupanja, obvezujuće za Hrvatsku i primjenjuju se u Hrvatskoj pod uvjetima utvrđenima u tim ugovorima i u Aktu. Istu odredbu sadržavali su i akti o pristupanju država koje su postale članice u prethodna dva kruga proširenja (1. svibnja 2004. i 1. siječnja 2007.) Prema sudskoj praksi i komentarištkoj literaturi, Uredba 44/2001 je na temelju navedene odredbe stupila za te države na snagu tek danom njihova pristupanja Uniji.⁶ To načelo vrijedi i za Hrvatsku.⁷ Prije nego što je Hrvatska postala članicom – pravo Europske Unije, uređbe Unije za nju nisu bile obvezujuće, pa nisu ni stupile na snagu s datumom koji je u tom pogledu u njima naveden.⁸

Kao što je već navedeno, sustav uspostavljen Uredbom 44/2001 noveliran je usvajanjem Uredbe 1215/2012. Uredba 1215/2012 propisuje u svom čl. 80. da se njezinim stupanjem na snagu Uredba 44/2001 ukida. Kako je uredba 1215/2012 u Hrvatskoj na snazi od dana pristupanja, na snazi je i navedena odredba o ukidanju Uredbe 44/2001, ali ta će se odredba na temelju čl. 81. st. 2. Uredbe 1215/2012 primijeniti tek 10. siječnja 2015. kad počinje primjena i većine ostalih odredaba novelirane Uredbe. Uredba 44/2001 u Hrvatskoj je dakle na snazi od 1. srpnja 2013. do 10. siječnja 2015.

⁶ Hess B., Die intertemporale Anwendung des europäischen Zivilprozessrechts in den EU-Beitrittsstaaten, IPRax, 2004, br. 4, str. 375.; mišljenje neovisnog odvjetnika Cruza Villalóna u predmetu od 2. 2. 2012., C-514/10, *Wolf Naturprodukte GmbH v. SEWAR spol. sr.o.* [2012] ECR 0000; *Staudinger A.*, u knjizi: Rauscher T. (ur.), *Europäisches Zivilprozessrecht*, 2. izd., 2006., kom. čl. 66. br. 2; *Kropholler J./von Hein J.*, *Europäisches Zivilprozessrecht*, 9. izd., 2011, kom. čl. 66. br. 1.

⁷ *Mankowski P.*, u knjizi: Magnus U./Mankowski P., *Brussels I Regulation*, 2. izd., 2012, kom. čl. 66. br. 31.

⁸ Proširenje primjene Uredbe na nove države članice znatno se razlikuje u odnosu na Briselsku konvenciju iz 1968. Dok su Konvenciji nove države članice pristupale ratifikacijom zasebnih protokola, do primjene Uredbe u novim državama članicama dolazi na temelju Akta o pristupanju. Više o tome Hess, op. cit. u bilj. 6, str. 375.; *Gaudemet-Tallon H.*, *Compétence et exécution des jugements en Europe*, 4. izd., 2010, str. 65.–70.

3. Vremenske granice primjene uredaba u Hrvatskoj i u odnosu na Hrvatsku

Pitanje stupanja na snagu Uredbe 44/2001, odnosno 1215/2012 treba razlikovati od pitanja njihovog vremenskog važenja, odnosno primjene koje se treba riješiti tumačenjem samih uredaba.

Što se tiče vremenskih granica primjene uredaba i u Hrvatskoj kao i u drugim državama članicama u pogledu Hrvatske, valja razlikovati dva razdoblja: od 2. srpnja 2013. do 9. siječnja 2015., kada se primjenjuje Uredba 44/2001, te od 10. siječnja 2015. nadalje, kada će se primjenjivati Uredba 1215/2012.

3.1. Razdoblje od 2. srpnja 2013. do 9. siječnja 2015. – primjena Uredbe 44/2001

3.1.1. Općenito o vremenskim granicama primjene Uredbe 44/2001

Vremenske granice primjene Uredbe 44/2001 uređene su odredbom čl. 66. st. 1. koja propisuje da se Uredba primjenjuje na postupke pokrenute, i javne isprave sastavljene nakon njezina stupanja na snagu. Ovo rješenje odgovara općim načelima intertemporalnog procesnog prava te načelu neretroaktivnosti.⁹ U pogledu nadležnosti, ono znači da će se sud oglasiti nadležnim primjenom Uredbe tek ako je postupak pokrenut nakon njezinog stupanja na snagu. Što se tiče priznanja i ovrhe odluka sudova drugih država članica, za primjenu odredaba Uredbe prema čl. 66. st. 1. nije dovoljno da je odluka donesena nakon stupanja na snagu Uredbe već ona treba biti donesena u postupku koji je pokrenut nakon njezinog stupanja na snagu. To pravilo uvažava tijesnu povezanost pravila o nadležnosti i pravila o priznanju i ovrši koje se nalazi u temeljima europskog uređenja ovog područja još od Briselske konvencije iz 1968: sustav olakšanog međusobnog priznanja i ovrhe temelji se na tome što su pravila o neposrednoj nadležnosti ujednačena.¹⁰ Slijedom toga, novi se propis primjenjuje na priznanje i ovrhu odluke suda druge države članice ako je on mjerodavan i za nadležnost suda koji je donio odluku. Dosljedno tom načelu, Uredba 44/2001 se nastavlja primjenjivati i nakon 10. siječnja 2015. na sudske odluke donesene u postupcima koji su pokrenuti, javne isprave koje su sastavljene ili registrirane, te sudske nagodbe koje su odobrene ili sklopljene u razdoblju od stu-

⁹ Gottwald P., u knjizi: MünchenerKommentarzur ZPO, 4. izd., 2013, kom. čl. 66., br. 1; Gaudemet-Tallon, op. cit. u bilj. 8, str. 62.

¹⁰ Izvještaj P. Jenarda uz izvorni tekst Konvencije i Protokol o tumačenju, SL EZ 1979, br. C 59, str. 1.

panja na snagu Uredbe 44/2001 do 10. siječnja 2015. (čl. 66. st. 2. Uredbe 1215/2012).

Radi olakšanja slobodnog kretanja sudskih odluka, odredba čl. 66. st. 2. propisuje dvije iznimke od pravila da se njezine odredbe o priznanju i ovrši primjenjuju samo ako je odluka donesena u razdoblju njezine primjene. Prva iznimka (čl. 66. st. 2. t. a.) odnosi se na slučajeve u kojima je postupak u državi članici porijekla pokrenut nakon stupanja na snagu Briselske konvencije iz 1968. ili Luganske konvencije iz 1988. u državi članici porijekla i u državi članici u kojoj se traži njezino priznanje ili ovrha. Kako Hrvatska nije stranka navedenih konvencija, ta odredba nije važna za našu praksu.

Prema drugoj iznimci (čl. 66. st. 2. t. b.), Uredba se primjenjuje u svim ostalim slučajevima, ako je nadležnost suda koji je donio odluku utemeljena na pravilima koja odgovaraju odredbama poglavlja II. ili konvenciji sklopljenoj između države članice porijekla i države članice u kojoj se traži njezino priznanje ili ovrha, koja je bila na snazi u trenutku pokretanja postupka. Prema ovoj odredbi, iznimno od načela zabrane preispitivanja nadležnosti suda druge države članice (čl. 35. st. 3. Uredbe), sud države članice koji odlučuje o priznanju i ovrši treba ocijeniti je li sud koji je donio odluku nadležan primjenom mjerodavnog međunarodnog ugovora koji je na snazi između država o kojima je riječ ili, ako takvog ugovora nema, bi li bio nadležan primjenom same Uredbe. Ako nadležnost prema tim propisima postoji, Uredba se primjenjuje. Primjerice, ako se sud druge države članice primjenom unutarnjeg prava oglasio nadležnim na osnovi toga što tuženik ima imovinu u državi suda, Uredba se ne primjenjuje jer ta osnova za nadležnost nije sukladna Uredbi (čl. 3. st. 2. Uredbe). No, ako se sud druge države članice oglasio nadležnim na temelju toga što se u toj državi dogodio štetan događaj u povodu kojega se postupak vodi, Uredbu treba primijeniti jer Uredba priznae taj kriterij nadležnosti (čl. 5. st. 3. Uredbe). Pri ocjenjivanju nadležnosti stranog suda prema čl. 66. st. 2. t. b. Uredbe dovoljno je da se na osnovi činjenica konkretnog predmeta, nadležnost mogla zasnovati na Uredbi ili mjerodavnom međunarodnom ugovoru, bez obzira na to na koju se osnovu za nadležnost pozvao sam sud.¹¹ Pritom na odgovarajući način valja primijeniti pravilo da je, u iznimnim slučajevima kada ocjenjuje nadležnost suda koji je donio odluku, sud države članice priznanja vezan činjeničnim utvrđenjima na kojima je sud zasnovao svoju nadležnost (čl. 35. st. 2. Uredbe).

Ako se primjenom navedenih odredaba čl. 66. Uredba ne primjenjuje – to nipošto ne znači da priznanje, odnosno ovrhu treba odbiti – već samo da se o priznanju odnosno ovrši odluke treba odlučiti primjenom drugih mjerodavnih propisa, u pravilu propisa unutarnjeg prava.

¹¹ Kropholler/von Hein, op. cit. u bilj. 6, str. 6.

Uredba ne propisuje kada se postupak u smislu odredbe čl. 66. Uredbe smatra pokrenutim. Prema jednom shvaćanju, s obzirom na potrebu ujednačene primjene Uredbe u svim državama članicama, vrijeme pokretanja postupka u smislu te odredbe ne ocjenjuje se prema unutarnjem pravu suda, već odgovarajućom primjenom odredbe čl. 30. koja uređuje kada se postupak smatra pokrenutim u smislu odredaba Uredbe o dvostrukoj litispencijiji i povezanim postupcima (čl. 27.–29.).¹² Prema drugom stajalištu, iz teksta Uredbe i sistematskog tumačenja Uredbe nedvojbeno proizlazi da se čl. 30. primjenjuje samo u granicama odredbi o dvostrukoj litispencijiji i povezanim tužbama te se ne može primijeniti za potrebe čl. 66.¹³ Kada je riječ o primjeni čl. 66. u Hrvatskoj, ova dvojba je srećom samo hipotetska, jer je pravilo našeg unutarnjeg prava prema kojemu se parnični postupak pokreće tužbom (čl. 185. Zakona o parničnom postupku) sukladno odredbi čl. 30. Uredbe. Kada se parnični postupak vodi u povodu prigovora na prijedlog za ovrhu, treba uzeti da je u smislu čl. 66. Uredbe postupak započet onda kada je podnesen prijedlog za ovrhu (čl. 58. st. 2. Ovršnog zakona).

3.1.2. Tumačenje čl. 66. Uredbe 44/2001 u postupcima u Hrvatskoj i u odnosu na Hrvatsku

U pogledu država koje su pristupile Uniji nakon 1. ožujka 2002. kada je Uredba stupila na snagu u EU, odredbu čl. 66. treba tumačiti na način da se ona u tim državama primjenjuje od prvog dana nakon dana njihova pristupanja jer je, kao što je ranije navedeno, tek danom pristupanja Uredba za njih stupila na snagu. Slijedom toga, Uredba se u Hrvatskoj primjenjuje od 2. srpnja 2013. U postupcima pokrenutima prije toga datuma, nadležnost se ocjenjuje primjenom mjerodavnih unutarnjih izvora ili međunarodnih ugovora.¹⁴ Ako sud Republike Hrvatske prema tim izvorima nije nadležan, on se treba oglasiti nenadležnim i onda kada bi prema Uredbi bio nadležan. Jednako tako, ako je sud Republike Hrvatske nadležan

¹² Hess, op. cit. u bilj. 6, str. 375.; Hau W., Intertemporale Anwendungsprobleme der Brüssel II-O, IPRax, 2003, str. 461.; Mankowski, op. cit. u bilj. 7, str. 6.; Kropholler/von Hein, op. cit. u bilj. 6, str. 2.

¹³ Dörner H., EG-Anerkennungs-/Vollstreckungs-ZustVO, 2012, kom. čl. 66. br. 2; Gaudemet-Tallon H., Compétence et exécution des jugements en Europe, 4. izd., 2010, str. 63.; Staudinger, op. cit. u bilj. 6, 2; Hausmann, European Legal Forum, 2000/2001, str. 275.

¹⁴ Pojam prebivalište, prema Uredbi, vrijedi kao kriterij za ocjenu nadležnosti i za fizičke i za pravne osobe. Pitanje, ima li fizička osoba prebivalište u određenoj državi članici ocjenjuje se prema čl. 59. Uredbe, primjenom prava te države članice (*lex territorii*). Prema čl. 60. Uredbe smatra se da društva odnosno pravne osobe imaju prebivalište u mjestu u kojemu imaju svoje (a) statutarno sjedište (b) središnju upravu; ili (c) glavnu poslovnu jedinicu.

prema izvorima koji vrijede za razdoblje prije pristupa, on se treba oglasiti nadležnim čak i onda kada bi njegova nadležnost bila prekomjerna (egzorbitantna) u smislu čl. 3. st. 2. Uredbe.¹⁵

Kada sud Republike Hrvatske, odlučujući o priznanju ili ovrshi odluke suda druge države članice, treba ustanoviti je li u smislu čl. 66. postupak u toj državi pokrenut prije stupanja na snagu Uredbe, odnosno je li odluka donesena nakon toga datuma, treba uzeti da je Uredba i u toj državi članici stupila na snagu također tek 1. srpnja 2013. Prema tumačenju Europskog suda u predmetu *Wolf Naturprodukte* od 21. lipnja 2012., pojam "stupanje na snagu uredbe" prema stavcima čl. 66. tumači se, i u pogledu nadležnosti i u pogledu priznanja sudskih odluka, kao stupanje na snagu za obje države članice o kojima je riječ.¹⁶ U tom predmetu, riječ je o prijedlogu za priznanje i ovrhu austrijske sudske odluke u Češkoj. Odluka je bila donesena u postupku pokrenutom u vrijeme u koje je Uredba stupila na snagu u Austriji, ali Češka još nije postala članicom Unije. Austrijski sud je svoju nadležnost ocijenio primjenom unutarnjeg prava. Austrijski tužitelj zatražio je priznanje u Češkoj na temelju Uredbe argumentirajući da je za primjenu Uredbe prema čl. 66. dovoljno da je postupak pokrenut nakon što je Uredba stupila na snagu u državi u kojoj se postupak vodio. Sud nije prihvatio ovo stajalište. Prema tumačenju Suda, sustav olakšanog priznanja i ovrhe predviđen Uredbom opravdan je samo ako je odluka čije se priznanje traži donesena na temelju pravila te Uredbe o nadležnosti. Radi ostvarenja ravnoteže interesa stranaka s prebivalištem u različitim državama članicama, za potrebe odredbe čl. 66. treba stoga uzeti da se Uredba primjenjuje tek nakon što je stupila na snagu u objema državama o kojima je riječ.¹⁷ Primjenjujući navedeno tumačenje Europskog suda, Uredba se u Hrvatskoj primjenjuje na priznanje odluke sudova drugih država članica ako su donesene u postupcima pokrenutima nakon 2. srpnja 2013. (čl. 66. st. 1.). Ako je postupak pokrenut prije, a odluka donesena toga datuma, Uredba se primjenjuje ako bi sud koji je odluku donio bio nadležan primjenom Uredbe ili mjerodavnog međunarodnog ugovora (čl. 66. st. 2.).

¹⁵ Vidjeti Kropholler/von Hein, op. cit. u bilj. 6, str. 2.; Staudinger, op. cit. u bilj. 6, str. 3. i tamo citiranu sudsku praksu. Za manjinsko mišljenje prema kojem se u drugom slučaju sud ipak treba oglasiti nenadležnim, vidjeti Thorn K., Gerichtsstand des Erfüllungsorts und intertemporales Zivilverfahrensrecht, IPRax, 2004, str. 355.

¹⁶ C-514/10, *Wolf Naturprodukte GmbH v. SEWAR spol.sr.o.* [2012] ECR 0000, 21. 6. 2013.

¹⁷ U tom pogledu Sud se priklonio stajalištima koja su o tom pitanju izražena u doktrini. Vidjeti npr. Becker M./Müller K., Intertemporale Urteilsanerkennung und Art. 66 EuGVO, IPRax, 2006, str. 432.–438.

Tumačenje čl. 66. iz odluke *Wolf Naturprodukte* primjenjuje se na odgovarajući način i na primjenu čl. 66. u drugim državama članicama u odnosu na Hrvatsku. Nadležnost se u odnosu na tuženike s prebivalištem u Hrvatskoj ocjenjuje prema Uredbi samo u postupcima pokrenutima nakon 1. srpnja 2013. U prije pokrenutim postupcima, tuženici s prebivalištem u Hrvatskoj ne mogu se pozvati na načelo da se sud jedne države članice može oglašiti nadležnim u odnosu na tuženike s prebivalištem u drugim državama članicama samo na temelju Uredbe (čl. 3.), jer se Uredba u tim postupcima uopće ne primjenjuje. Kad je riječ o priznanju i ovrši, odluke hrvatskih sudova priznaju se u drugim državama članicama ako su donesene u postupcima pokrenutima od 2. srpnja 2013., prema čl. 66. st. 1., dok se odluke donesene nakon toga datuma u ranije pokrenutim postupcima mogu priznati prema Uredbi samo pod pretpostavkama iz čl. 66. st. 2.

3.1.3. Posebna pitanja

Uredba izrijeком ne rješava pitanje primjenjuje li se na sporazume o prorogaciji koji su sklopljeni prije njezina stupanja na snagu Uredba ili mjerodavno unutarnje pravo, ako je postupak na temelju prorogacije pokrenut nakon stupanja Uredbe na snagu. Prema tumačenju Europskog suda u predmetu *Sanicentral*,¹⁸ sporazum o prorogaciji stvara pravne učinke tek nakon pokretanja postupka o sporu za koji je sklopljen tako da se on prosuđuje primjenom prava važećeg u vrijeme pokretanja postupka. U skladu s tim tumačenjem, u postupcima pokrenutima od 2. srpnja 2013. u Hrvatskoj i u pogledu stranaka s prebivalištem u Hrvatskoj, za prorogaciju je mjerodavna Uredba i onda kada je sporazum o prorogaciji sklopljen prije pristupa Hrvatske Uniji.¹⁹ Primjena Uredbe može dovesti do konvalidacije sporazuma o nadležnosti koji po unutarnjem pravu ne bi bili valjani. Npr. prema hrvatskom unutarnjem pravu sporazum o nadležnosti suda Republike Hrvatske nije valjan ako nijedna stranka toga sporazuma nije hrvatski državljanin ili pravna osoba sa sjedištem u Hrvatskoj (čl. 49. st. 2. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, u nastavku teksta: ZRSZ). Prema Uredbi bi takav ugovor bio valjan, ako barem jedna stranka ima prebivalište na području bilo koje države članice EU. S druge strane, primjena Uredbe može dovesti i do ništetnosti ugovora koji bi primjenom unutarnjeg prava bio valjan. Primjerice, prema ZRSZ nema zapreka za ugovaranje prorogacijske klauzule u ugo-

¹⁸ C-25/79, *Sanicentral GmbH v. René Collin*, [1979] ECR 3423, 13. 11. 1979.

¹⁹ *Staudinger*, op. cit. u bilj. 6, str. 7.–8.; *Kropholler/von Hein*, op. cit. u bilj. 6, str. 3.; *Mankowski*, op. cit. u bilj. 7, str. 8.–10.; *Hess*, op. cit. u bilj. 6, str. 375.; *Dörner*, op. cit. u bilj. 13, str. 4.

voru o radu, dok prema Uredbi prorogacija u ugovorima o radu načelno nije dopuštena.²⁰

Primjena pravila Uredbe o dvostrukoј litispendenciji također nameće posebna pitanja u vezi s prijelaznim režimom. Prema čl. 27. Uredbe, ako su pred sudovima različitih država članica pokrenuti postupci o istoj stvari između istih stranaka, sud pred kojim je postupak kasnije pokrenut, po službenoj dužnosti prekida postupak dok prvi sud ne odluči o svojoj nadležnosti. Ako se taj sud oglašio nadležnim, ostali sudovi se oglašavaju nenadležnima u korist toga suda. U Uredbi nije izrijeком riješeno pitanje primjenjuje li se ta odredba onda kada je postupak pred prvim sudom pokrenut prije, a kasniji postupak nakon stupanja Uredbe na snagu. Europski sud odlučivao je o sličnom pitanju u kontekstu Briselske konvencije iz 1968. Pri tumačenju odgovarajućih odredaba Konvencije, sud je pošao od toga da je temeljni cilj Konvencije olakšano priznanje i ovrha sudskih odluka te izbjegavanje različitih odluka u postupcima o istim pravnim stvarima. Prema odluci Suda, ti ciljevi se mogu ostvariti odgovarajućom primjenom odredbe Konvencije koja odgovara čl. 66. st. 2. Uredbe. Ako se sud pred kojim je postupak ranije pokrenut oglašio nadležnim, sud pred kojim je postupak kasnije pokrenut treba se oglašiti nenadležnim ako se u pogledu odluke prvoga suda, prema iznimci iz čl. 66. st. 2. primjenjuje Uredba, bez obzira na to što je postupak pokrenut prije stupanja na snagu Uredbe. Ako sud pred kojim je postupak ranije pokrenut nije još odlučio o svojoj nadležnosti, tada ostali sudovi trebaju prekinuti postupak do donošenja te odluke.²¹

Određena pitanja koja su se pojavljivala u pogledu vremenskih granica primjene Uredbe na sudske nagodbe i javne isprave,²² riješena su čl. 66. st. 2. Uredbe 1215/2012. Prema čl. 66. st. 2. Uredbe 1215/2012, Uredba 44/2001 primjenjuje se na javne isprave koje su sastavljene ili registrirane te sudske nagodbe koje su odobrene ili sklopljene prije 10. siječnja 2015.

3.2. Razdoblje od 14. siječnja 2015. – primjena Uredbe 1215/2012

Prema čl. 66. st. 1., Uredba 1215/2012 se primjenjuje samo na postupke koji su pokrenuti, javne isprave koje su sastavljene, od-

²⁰ U tom smislu vidjeti odluke Saveznog (vrhovnog) suda Njemačke (BGE, 19. 8. 1998., BGE 124 III 436) i francuskog Kasacijskog suda (*Gaudemet-Tallon*, op. cit. bilj. 8, str. 64.) o primjeni prorogacije u potrošačkim ugovorima.

²¹ *Kropholler/von Hein*, op. cit. u bilj. 6, str. 8.; *Staudinger*, op. cit. u bilj. 6, str. 15.; *Hess*, op. cit. u bilj. 6, str. 376.; *Gottwald*, op. cit. u bilj. 9, str. 7.; *Dörner*, op. cit. u bilj. 13, str. 3.

²² *Gottwald*, op. cit. u bilj. 9, str. 2., 6.

nosno registrirane te sudske nagodbe koje su odobrene, odnosno sklopljene prije 10. siječnja 2015. Za razliku od Uredbe 44/2001 koja datum početka primjene vezuje za stupanje na snagu, Uredba 1215/2012 primjenjuje se od unaprijed određenog datuma s relativno dugom vakacijom.

Za razliku od Uredbe 44/2001, Uredba 1215/2012 ne predviđa da se sudske odluke donesene nakon datuma početka primjene u postupcima pokrenutima prije toga datuma priznaju po novoj Uredbi ako udovoljavaju odredbama nove Uredbe. Budući da Uredba 1215/2012 ne predviđa znatne promjene odredaba o sudskoj nadležnosti, bilo bi nesvršishodno predvidjeti naknadno preispitivanje sudske nadležnosti kakvo je predviđeno odredbom čl. 66. st. 2. Uredbe 44/2001. U pogledu ostalih pitanja na odgovarajući način se primjenjuju načela određivanja vremenskih granica primjene Uredbe 44/2001.

Vremenske granice primjene Uredbe 1215/2012 iste su za Hrvatsku kao i za druge države članice. Otvorenim ostaje pitanje kako će se odredba čl. 66. st. 2. Uredbe 1215/2012 primjenjivati na eventualne druge države članice. Iz toga što je vrijeme početka primjene utvrđeno s unaprijed određenim datumom može se naslutiti da se u pripremi Uredbe 1215/2012 nije posvetilo puno pozornosti pitanju primjene Uredbe na eventualne buduće države članice Unije.

4. Zaključak

U postupcima pokrenutima u Hrvatskoj od 2. srpnja 2013. do 9. siječnja 2015., primjenjuje se Uredba 44/2001, a u postupcima pokrenutima 10. siječnja 2015. ili kasnije, Uredba 1215/2012. U postupcima pokrenutima prije 2. srpnja 2013., uredbe se ne primjenjuju.

Odluke sudova drugih država članica priznaju se u Hrvatskoj prema Uredbi 44/2001, ako su donesene u postupcima pokrenutima od 2. srpnja 2013. do 9. siječnja 2015., a prema Uredbi 1215/2012 ako su donesene u postupcima pokrenutima od 10. siječnja 2015. nadalje. Odluke donesene u postupcima pokrenutima prije 2. srpnja 2013., priznaju se primjenom Uredbe 44/2001, samo ako su donesene nakon 1. srpnja 2003. i ako udovoljavaju pretpostavkama iz čl. 66. st. 2. Uredbe.

Navedena pravila o važenju Uredaba 44/2001 i 1215/2012 važe i u drugim državama članicama u pogledu nadležnosti u postupcima pokrenutima protiv stranaka s prebivalištem u Hrvatskoj kao i u pogledu priznanja i ovrhe odluka hrvatskih sudova.

Mirela Župan*

VIII. Međunarodna nadležnost u obiteljskopравnim stvarima – presjek pravne stečevine Europske unije

1. O pojmu “međunarodne nadležnosti” u obiteljskim stvarima

Određivanje međunarodne nadležnosti jedan je od četiri najznačajnija postupovna momenta pravosuđenja u međunarodno obilježenim obiteljskim stvarima.¹ To je ujedno i prvi odlučujući korak kojim se određuje pred sudom ili tijelom koje je od država, s kojima predmet ima određenu vezu, moguće pokrenuti postupak. Nadležnost tijela neke države za postupanje u predmetima s međunarodnim obilježjem naziva se međunarodna nadležnost,² te se njima određuje apsolutna nadležnost sudova neke države.³

Pravila međunarodne nadležnosti unutrašnja su pravila pojedine države, pa je ona u načelu slobodna u odabiru rješenja. Neki su kriteriji zasnivanja međunarodne nadležnosti široko zastupljeni u svim pravnim porecima, dok postoje i oni koji, iako čak i široko usvojeni, iz pravopolitičkih i metodoloških razloga nisu prihvatljivi, kada govorimo o tzv. neumjerenim kriterijima međunarodne nadležnosti.⁴ Nepobitno je da se zakonodavac ne bi smio zadržati

* Dr. sc. Mirela Župan, docentica na Katedri za međunarodno privatno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Osijeku

¹ Naglasak se uobičajeno daje četirima ključnim institutima procesnog prava: određivanju međunarodne nadležnosti, dostavi pismena i ostalih dokumenata, prikupljanju i izvođenju dokaza te postupku i pretpostavkama priznanja i ovrhe strane odluke. *Aoyama Y.*, Problems in international litigation, u knjizi: The International Symposium on Civil Justice in the Era of Globalization. Collected Reports, Editorial Board of the ISCI, Tokyo, 1993, str. 44.–47.

² *Vuković M./Kunštek E.*, Međunarodno građansko postupovno pravo, Zgombić i partneri, Zagreb, 2005, str. 35.

³ *Triva S./Dika M.*, Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2005, str. 258.

⁴ *Struyven O.*, Exorbitant jurisdiction in the Brussels convention, *Jura Falconis*, 35/1998.–1999., br. 4, str. 521.